

Вознюк О.В. Аналіз співробітництва і партнерства як орієнтирів концепції "Нова українська школа" // Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи / за заг. ред. В.Є.Литнєва, Н.Є Колесник, Т.В.Завязун. – Житомир: ФОП "НМ ЛЕвковець", 2018. – у 2-х ч. – Ч. 1. – 236 с. – С. 29-37.

Вознюк О.В.,
доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка

АНАЛІЗ СПІВРОБІТНИЦТВА І ПАРТНЕРСТВА ЯК ОРІЄНТИРІВ КОНЦЕПЦІЇ "НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА"

У Концепції "*Нова українська школа*" утверджується *педагогіка партнерства*, яка у педагогічну сферу феномен партнерства увійшов з соціально-трудової та економічної сфер, де він реалізується як специфічний механізм суспільних відносин між державними органами, представниками трудящих і роботодавцями, як спосіб взаємодії між різними соціальними групами. Це дозволяє говорити про такі типи соціального партнерства в процесі взаємодії школи та сім'ї у сфері виховання, як: комунікативно-дидактична, що складається у взаємонавчанні через спілкування педагогів і батьків з питань виховання; управлінська, що виявляється через спільне управління педагогами і батьками виховним процесом школи; експертна, що складається в спільній експертизі педагогами і батьками виховного процесу школи; проектно-діяльнісна, що реалізується через розробку та здійснення школою і сім'єю спільних соціальних, освітніх, культурних проектів, через реалізацію окремих справ і акцій, спрямованих на вирішення виховних завдань; консультативна, що виражається через професійне консультування педагогами і батьками один одного [4].

При цьому виникає питання, чому в Концепції "Нова українська школа" не йдеться про глибоко вкорінену у вітчизняну педагогічну традицію педагогіку співробітництва, яку чомусь не введено до Нової української школи. Аналіз принципів двох педагогік дозволяє побудувати компаративну таблицю.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця основних принципів педагогіки співробітництва і педагогіки партнерства

<i>Принципи педагогіки співробітництва</i>	<i>Принципи педагогіки партнерства</i>
<ul style="list-style-type: none"> – зміна відносин з учнями, заснованих на повазі вчителя до учнів, на залученні дітей до навчання, налаштування їх на успіх, постійний рух уперед; – вільний вибір у процесі навчання; – необхідність самоаналізу і самооцінки; – співпраця з батьками; – особистісний підхід до дитини; – співпраця та взаємодія вчителів. 	<ul style="list-style-type: none"> – повага до особистості; – доброзичливість і позитивне ставлення; – довіра у відносинах; – діалог – взаємодія – взаємна повага; – розподілене лідерство (проактивність, право вибору і відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); – принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Як бачимо, суттєвої різниці в принципах не виявляється, коли фіксуються відмінності в деяких нюансах. Відмінними аспектами виступають у педагогіці співробітництва "необхідність самоаналізу і самооцінки", "налаштування на успіх", "рух уперед"; у педагогіці партнерства – "розподілене лідерство", "горизонтальність зв'язків", "відповідальність за вибір", "обов'язковість виконання домовленостей".

При цьому викладені принципи аж ніяк не окреслюють усі аспекти представлених педагогік співпраці й партнерства. Насправді, педагогіка співробітництва має більш тривалий період розвитку, що дозволило виробити і поглибити основні аспекти даної педагогіки, в той час як педагогіка партнерства мала менший часовий простір для концептуалізації своїх положень і реалізації їх на практиці.

Відзначимо, що педагогіка співробітництва розуміється як напрям у вітчизняній педагогіці другої половини ХХ століття, який було розроблено й апробовано групою педагогів-практиків нових методів виховання і навчання (Ю.П. Азаров, Г.С. Альтшуллер, Ш.А. Амонашвілі, В.С. Біблер, А.С. Белкін, І.П. Волков, М.П. Гузик, М.О. Зайцев, О.А. Захаренко, П.М. Ерднієв, М. М. Єфименко, В.К. Дяченко, І.П. Іванов, Є.М. Ільїн, І.Н. Закатов, Л.В. Занков, В.А. Караковський, Д.Б. Ковалевський, М.П. Кравець, С.Ю. Курганов, О.М. Кушнір, С.М. Лисенкова, Б.П. Нікітін, Л.А. Нікітіна, О.Г. Ривин, Г.К. Селевко, Л.В. Тарасов, П.В. Тюленев, О.Н. Тубельський, Є.І. Пассов, В.Ф. Шаталов, М.П. Щетинін, В.В. Фарсов та ін.).

Остаточна кристалізація педагогіки співробітництва була здійснена на сторінках "Учительської газети" С.Л. Соловейчиком у 1986-1988 роках – у критичний період, коли в результаті "перебудови" і "холодної війни" СРСР почав активно дезінтегруватися.

У цілому, в педагогіці співробітництва відносини всіх учасників педагогічного процесу будуються таким чином, щоб **мотивувати учнів стимулами, які закладені в сам процес навчання**, що передбачає залучення всіх учасників до **спільної праці й творчої взаємодії**, спрямованої на освоєння навчальних предметів. Це, в свою чергу, передбачало навчання без примусу в процесі **вільного вибору**, коли цей процес спрямовано до певних, досить **важких цілей (принцип випереджального розвитку, "інтелектуального фону")**, які повинні бути успішно досягнуті (пор. з принципом "завтрашньої радості" А.С. Макаренка). Цей процес передбачає **самоаналіз (рефлексію)** учнів, які вчать самостійно здійснювати індивідуальний і колективний аналіз своєї діяльності

Слід зазначити, що ідеї педагогіки співробітництва були закладені як А.С. Макаренком, так і І.П. Івановим, яким в його комунарській методиці було втілено **принципи колективного творчого виховання і навчання через творчу продуктивну працю**, а також **творче самоврядування** (не як управління без дорослих, а як спільна робота старших і молодших членів колективу), співпраця з батьками, яка будується на переконанні, що відносини в родині між **батьками і дітьми мають бути товариськими. Тут виявляється особистісний** підхід до вихованця, заснований на його **самоповазі**, а також співпраця вчителів, охоплених загальною метою.

На першій зустрічі педагогів-новаторів були визначені основні ідеї педагогіки співробітництва: навчання дитини в зоні найближчого розвитку; вчення без примусу; ідея випереджального навчання-розвитку; набір ключових слів, знаків, розташованих у вигляді опорної схеми, для виключення зубріння матеріалу; ідея великих блоків (укрупнення дидактичного матеріалу); ідея свободи вибору; ідея діалогічних роздумів; ідея інтелектуального фону класу; ідея спільної діяльності вчителів та учнів; ідея добровільності в дозвілєвій діяльності.

На другій зустрічі були намічені шляхи та напрямки подальшої демократизації освіти: варіативність навчання; оновлення змісту освіти, перегляд програм і навчальних планів; розвиток в учнів творчих здібностей; організація дитячої половини дня; ідея самоповаги школяра.

Якщо порівнювати коло феноменів, які окреслюються двома педагогіками, то можна побачити, що **педагогіка партнерства передбачає більш широке поле актуалізації соціально-педагогічного процесу**, оскільки якщо в педагогіці співробітництва основний наголос робиться на спільній діяльності, що має творчо-позитивний характер, то педагогіка партнерства охоплює партнерську взаємодію у всіх соціальних сферах, що передбачає як позитивний, так і негативний моменти реалізації партнерських відносин, аж до таких, що мають кримінальний характер (так сучасна банківська сфера в деяких її аспектах виражає антисоціальну діяльність, що порушує принципи **соціальної справедливості**).

Як бачимо, педагогіка співробітництва має принципово позитивну соціальну цінність, у той час як педагогіка партнерства може виявляти й окремі негативні моменти. Дана відмінність виникає з різних сутнісних начал розглянутих педагогік і навіть, більш того, з різних цивілізаційних проектів, яких є три.

У зв'язку з цим можна говорити про тріадність, яка виступає фундаментальним культурно-історичним, когнітивно-праксеологічним, ціннісно-світоглядним канонем індоєвропейської цивілізації. Тріадність виникає з **фундаментальної ситуації людини в світі**, яка реалізується в філософській традиції розглядати дійсність у вигляді тріади: **людина, світ і межа**, що покладена між ними (внутрішнє – межа – зовнішнє; Я – межа – Не-я; суб'єкт – межа – об'єкт) .

У цій тріадній моделі межа виступає системотвірним початком, оскільки вона вибудовує єдність реальності, через що межа як єдність протилежностей постає парадоксальною сутністю, природу якої можна пояснити парадоксом межі в гештальтпсихології, де неможливо сказати, чому належить межа – фігурі або фону. В силу цього межа виступає **механізмом цілісності**: в ній полярні сутності – фігура і фон, буття і небуття, світло і темрява, позитивне і негативне – об'єднуються.

На рівні **вищих психічних процесів** мислення людини реалізується в результаті взаємодії двох протилежностей – правої й лівої півкуль головного мозку, що співвідносяться з підсвідомим і свідомим аспектами психічної активності. Протириччя між підсвідомістю і свідомістю знімається в дещо третьому і вищому – **надсвідомості** (П.В.Симонов), в рамках якої реалізується вищий рівень людського життя – творча активність, що поєднує протилежності й виявляє **дипластію** – фундаментальний механізм людського мислення і поведінки – характерну тільки людині властивість поєднання в одному контексті несумісних і часто полярно протилежних сутностей, що зумовлює розуміння Істини як "єдності протилежностей" (С.Б.Церетелі) і проявляється в оксимороні ("сильна слабкість", "геніальна тупість").

На рівні **людської цивілізації** ми знову ж маємо дві протилежні цивілізації (які деякі дослідники називають цивілізаційними проектами) – Східну і Західну, протириччя між якими знімаються в третьому, вищому, цивілізаційному проекті – центральній, Слов'янській цивілізації.

Сама Слов'янська цивілізація також виявляється внутрішньо розколотою, що виявляє протириччя між слов'янами Східної Європи і Західної (конкретно, між Польщею і Росією). Дане протириччя знімається в центральному аспекті слов'ян – Київській Русі, з якою нині себе ідентифікує український народ.

Таким чином, **беручи до уваги принцип цілісності, а також концепцію фрактальної природи соціумів, цілком логічно зіставити три цивілізаційних проекти з наведеними тріадними аспектами.**

У зв'язку з цим, відповідно до теорії психофрактала О.А. Донченко [3], можна зробити висновок, що **Західний** цивілізаційний проект орієнтується на принцип раціонального світоустрою, який базується на раціональних підставах буття, на грошах і законі.

Східний цивілізаційний проект орієнтується на принцип традиційного світоустрою, який ґрунтується на культурно-історичних традиціях.

Слов'янський, **центральний**, цивілізаційний проект вибудовується в сфері єдності Західного і Східного цивілізаційних проектів – раціональності та традиції, що передбачає орієнтацію на принципи справедливості та свободи. Цю установку на **соборно-інтегральний модус соціального і космопланетарного буття** можна пояснити тим, що ідентифікаційними аспектами цивілізаційного коду слов'ян виступають соборність, добровільність служіння, тяга до правди і справедливості, прагнення до ідеалу.

З іншого боку, в кожному окремому соціумі, а також і в людській цивілізації в цілому виокремлюються західний (лівий, лівопівкульовий – **ЛП**), східний (правий, правопівкульовий – **ПП**) і центральний **міжпівкульовий** соціумний аспекти. **Розвиток загальнопланетарної цивілізації** в цьому розумінні можна розглядати як розщеплення

центрального аспекту та два начала – східне і західне.

Еволюція людини в онто- і філогенезі проходить від ПП (що є в генетичному відношенні більш древньою, ніж ЛП) до ЛП, а від неї до їх функціонального синтезу. Останній має місце в стані медитації, де, як свідчать енцефалографічні дослідження, спостерігається функціональна синхронізація півкуль, тобто півкулі виступають єдиним цілим [14].

На рівні соціальних процесів півкульова динаміка реалізується у вигляді циклічно змінюваних ПП і ЛП фаз життєдіяльності соціуму, коли в соціально-психологічному житті суспільства спостерігаються періодичні процеси – коливання між домінуванням настроїв, типових для правої (20-25 років) і лівої (20-25 років) півкуль [12].

Таблиця 2

Характеристика цивілізаційних проектів

ЗАХІДНИЙ цивілізаційний проект	ЦЕНТРАЛЬНИЙ цивілізаційний проект	СХІДНИЙ цивілізаційний проект
Основне гасло		
<i>Закон</i>	<i>Справедливість</i>	<i>Традиція</i>
Негативні наслідки реалізації гасла		
<i>Сила, насильство</i>	<i>Зрівнялівка, насильство</i>	<i>Застій, насильство</i>

Цивілізаційні проекти відрізняються один від одного в контексті дихотомії Е. Фромма "мати або бути", яка відображає одну з фундаментальних проблем людської цивілізації, яка стосується співвідношення **реальності й цінності**, що виявляє ситуацію їх невідповідності у вигляді таких дихотомій як "дійсне і розумне", "моральне і фактологічне", "володіння і буття" ("мати і бути").

Західний ЛП дискретно-лінійний цивілізаційний проект відповідно до своєї євроатлантичної (морської) природи орієнтується на принцип "володіння" ("мати") предметами, що реалізується в суб'єкт-об'єктній мовній формі – "я маю".

Східний ПП континуально-циклічний цивілізаційний проект відповідно до своєї континентальної природи реалізує протилежний принцип "бути", коли людське існування занурюється в буття предмета і поглинається ним. Даний стан полягає в медіальних формах давніх мов, в яких суб'єкт і об'єкт (внутрішнє і зовнішнє) ще не диференціюються, а людина не протиставляє себе світові, дотримуючись принципу природовідповідності, природному ходу речей, де немає суб'єкт-об'єктної роздільності. Можна вважати доведеним, що стародавні мови мали в якості однієї з дієслівних форм (що реалізують зв'язок буття і дії в бутті) медіальний стан, який у більшості сучасних мов практично відсутній. Тут ми можемо спостерігати активний ("Я будує дім") і пасивний ("Будинок будується мною") стани, а медіальний стан ("Будинок будує самого себе") відсутній, оскільки форми вираження прямо-зворотної активності у нас можуть бути закріплені тільки за живою істотою. Саме мови східних народів виявляють певну близькість до цього способу відображення дійсності, що проявляється в орієнтальній характеристиці "мудрої людини": "безмовна, перебуває в недіянні, але до всього причетна; незворушна, не керує, а все тримає в порядку. Те, що називаю "недіянням", означає не випереджати ходу речей, те, що називаю "всьому причетний", це слідувати ходу речей, те, що називаю "все тримає в порядку", – дотримуватися взаємної відповідності речей" [6, с. 228].

У зв'язку з ПП природою Східного цивілізаційного проекту пошлемося на дослідження В.В. Аршавського, які показали, що у представників народів, які живуть у Північно-Східних районах Євразії, в стані бадьорості посилена активність правої півкулі. Тобто у народів, у яких активізовані ПП функції вищої нервової діяльності, першорядну роль мають когнітивні функції правої півкулі, що позначається, в тому числі, й на іконічному характері їх писемності.

Центральний слов'янський цивілізаційний проект, відповідно до своєї нейтрально-проміжної природи, інтегрує Захід і Схід, що виявляє спільне існування предмета і людини і реалізується в суб'єкт-суб'єктній мовній формі – "у мене є".

Розглянута дихотомія "бути" і "мати" відрізняє західний і центральний типи соціальної психіки народів, коли можна говорити про різницю між психоментальним ладом західних і слов'янських народів. Як писав В. С. Соловйов, східні народи виражають в організації своєї свідомості суспільство одностороннього монізму, коли суспільне життя людини зводиться до тотальної єдності. Західні народи, навпаки, здійснили у своїй практиці односторонній проект плюралістичної організації соціуму на базі особистих інтересів окремих людей. "Всезагальний егоїзм і анархія, множинність окремих одиниць без будь-якого внутрішнього зв'язку – ось крайнє вираження цієї сили". Тому істинно гармонійний суспільний лад виражає "третя сила" світової культури, яка реалізується в житті слов'янських країн [10, с. 19, 29].

Ю.В. Романенко у своєму дослідженні переконливо обґрунтовує тезу про принципову неповноту і частковість цивілізацій та відповідних психоструктур, що склалися в умовах як Західного, так і Східного цивілізаційних проектів [9].

Західну соціокультурну систему, в тому числі у контексті функціонування освітньої галузі, визначають як "суспільство споживання", "демократія шуму" та ін. [11]. При цьому процес ескалації тотальної раціональності західної цивілізації призвів, на думку деяких дослідників, до драматичних наслідків – зміни як культури, так і самої людини, перетворення культури в цивілізацію, а потім – у "текстуру", що знаменує зникнення культури як такої.

За таких умов у західній "суперіндустріальній соціотехнічній системі міжлюдські відносини перестають регулюватися до- та позараціональними способами: почуттями, звичаями, вірою, любов'ю, ненавистю, ідеалами... Іншими словами, духовність тут редукує до розуму, цінності замінюються інформацією... У міру зростання можливостей технологічного маніпулювання культура, як механізм підтримки соціальності, застаріває і стає непотрібною... з культури зникають почуття, дух, душа, і вона спирається тільки на розум, інтелект, вона стає текстурою" [13, с. 26-30].

Це твердження реалізує освітню тенденцію західного світу щодо посилення знанневого аспекту навчання через "натаскування", схематизацію знань. Тому, розглядаючи європейський варіант освіти, дослідник виявляє проблему місця і ролі людини, зокрема й педагога, в цій освітній системі, оскільки в ситуації технократичного суспільного ладу людина, позбувшись природних імпульсів, втрачає високу мету діяльності, її емоційне виправдання, вона не живе, а функціонує. Це актуалізує людину без цінностей, коли соціологічне поняття "людина" стало поступово витіснити поняття "особистість", оскільки за таких умов людський суб'єкт "розмазується" по соціальній системі, він децентрується, коли взаємодія людини з зовнішнім середовищем багато в чому опосередковується технічними пристроями [5].

Саме на цій основі базується класична західна освіта, яка відповідає раціональності й прямоперспективності мислення та культури. За таких умов освіта постає: **світською** (виходячи з опозиції "світське – духовне"); **міською** (згідно опозиції "місто – село"); **елітарною** (відповідно до опозиції, за якою культура диференціюється на елітарну і масову, керуючу і керовану); **письмовою** (відповідно до опозиції, яка впливає з диференціації культури на "письмову" та "усну") [8, с. 271]; **критичномисленнєвою** (відповідно до опозиції – "критичність" – "щирість" у процесі сприйняття дійсності) [2].

За таких умов педагог може залучатися до процесу знанневоцентричної освіти, котра може розумітися як технологія, адаптивно-дисциплінарна система засвоєння знань, умінь і навичок (компетенцій), спеціально організована для прийому та передачі інформації.

Провідні принципи, на підставі яких тут будується взаємодія між учасниками процесу освіти, на думку С. Л. Максимової, це: субординація (нерівноцінність і підпорядкованість), монологізм (зміст взаємодії транслюється тільки в одному напрямку), свавілля (нав'язування

певних ієрархічних рівнів освіти своїх законів іншим рівням), контроль, послідовність і поступовість, раціоналізм [8, с. 68].

Цей порядок речей призводить до того, що характер освіти є масовим та знання, внаслідок їх видимої загальнодоступності, знецінюється, разом з цим втрачається здатність розрізняти знання та інформацію; упроваджуються спрощено-реалістичні абстрактні моделі буття, що не мають чуттєво-емоційного підкріплення. Паралельно з цим відбувається втрата людиною чутливості до вищих проявів подій, розмиваються естетичні та етичні ціннісні орієнтири. Соціально-комунікативний канал захоплюють засоби масової інформації, насичені й перевантажені готовими до вживання образами, що тягне за собою розповсюдження інформаційної наркоманії та втрату здатності до самостійної творчості й освіти. За таких умов так звана "інформаційна жуйка" стає пріоритетом в освітньому процесі, "видавлюючи" з нього ті особистісні зачатки духовності та культури, які колись були його надбанням, замінюючи їх псевдокультурою або масовою культурою.

Таким чином, міжособистісний аспект сучасної західної моделі освіти реалізується в його монологічності, коли на перший план спілкування виходить тільки одна його сторона – комунікативна як спосіб передачі інформації, а духовний, емоційний аспект нівелюється. Саме тому деякі автори вважають, що європейська концепція освіти призведе українську систему освіти до тотальної кризи людської особистості [11], що, крім іншого, проявляється в помітному відставанні результатів західної освіти від східної.

Рис. 1. Останні результати міжнародної програми з оцінки освітніх досягнень країн світу, які свідчать, що Схід перевершує Захід

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що сутнісна відмінність Західного і Слов'янського цивілізаційних проектів проявляється в тому, також, що Західний проект орієнтується на *партнерські відносини* (педагогіка партнерства), в той час як Слов'янський – на *відносини співробітництва* (педагогіка співробітництва).

В основу соціально-педагогічної системи гармонійного розвитку людини А.С.Макаренка та І.П. Іванова покладені як принципи партнерства (Західний цивілізаційний проект), співробітництва (Слов'янський цивілізаційний проект), так і традиції (Східний цивілізаційний проект).

1. Слов'янський цивілізаційний проект, принцип співпраці:

- обов'язкова щоденна колективна фізична і навчальна праця; бадьорий, "мажорний" тон навіть у найскладніших ситуаціях, коли процес виступає важливішим, ніж результат;
- театр, а також система "зведених загонів" і зміна командирів, що дозволяло вихованцям виконувати найрізноманітніші соціальні ролі й бути включеними в складну

систему взаємної залежності та взаємних зобов'язань, структурування колективу на різновікові мікрогрупи, об'єднані спільними завданнями щодо організації спільної діяльності; відносини творчої співдружності різних поколінь колективу колоністів; феномен тимчасових "рад справи" при вищій владі "загального збору" (що передбачило сучасний принцип колективної творчості – "тимчасові самоврядні команди"); багатоденні "збори", літні наметові табори, комунарський дух та ін.

2. Західний цивілізаційний проект, принцип партнерства:

- колективне планування, колективне виконання і підведення підсумків будь-якої діяльності з обов'язковою позитивною оцінкою кожного, хто зробив реальний внесок у досягнення бажаного результату;

- принцип "завтрашньої радості" – постійне цілепокладання, яке звільняє людину від актуальної даності, формуючи механізм надситуативності, властивий творчій активності, завдяки чому кристалізується особистість як унікальна, вільна і тотожна тільки собі сутність, яка виступає метою розвитку людини;

- вимогливе і дбайливе ставлення до кожного члена колективу, сформульоване А.С. Макаренком у формулі: "якомога більше поваги до людини і якомога більше вимогливості до неї"; високий рівень естетичної організації соціально-педагогічного середовища (див. "теорія розбитих вікон").

3. Східний цивілізаційний проект, принцип традиції, загальної турботи:

- залучення вихованців до загальної турботи про оточуючих, що нівелює індивідуально-прагматичний принцип західного суспільства;

- збереження різноманітних традицій і ритуалів колективу, власна символіка; процес трудової ініціації новоприбулих, яка вимагала від новачків значних психофізіологічних зусиль, що робило колектив колоністів особливо привабливим і цінним для новачків і виражало основний механізм соціальної ініціації.

Принципову можливість і ефективність застосування таких підходів до командоутворення і колективної праці доводить досвід організації діяльності ізраїльських кібуців, визнаних найбільш ефективними сучасними сільськогосподарськими підприємствами, як і досвід промислових підприємств у Соціалістичній Федеративній Республіці Югославії до її розпаду, досвід організації діяльності багатьох сучасних інноваційних підприємств, які успішно розвиваються в Італії, Китаї та інших країнах.

Однак принцип соціальної справедливості в суспільстві реалізується не тільки на шляхах розвитку колективістсько-командних форм соціуму, а й за допомогою розвитку духовно-особистісного аспекту людини, однією з наріжних складових якого виступає потреба у фізичній праці, за допомогою якої людина відчуває необхідність віддавати енергію, що формує ґрунт для розвитку емпатії та милосердя. При цьому одночасно вирішується найважливіша проблема соціального світоустрою, пов'язана з такими недоліками суспільства тотального споживання, як індивідуалізм, егоїзм, агресія.

Висновки. Ігнорування педагогіки співробітництва в Концепції "Нова українська школа" веде до нівелювання як слов'янського цивілізаційного коду, так і слов'янської педагогіки співробітництва – соборності, колективізму, творчості. Доцільною є заміна в Концепції терміна принцип партнерства на термін "**педагогіка партнерства-співробітництва-загальної турботи**".

ЛІТЕРАТУРА

1. Вознюк А.В. Педагогическая аксиоматика как теоретическая педагогика: монография. – Житомир : Вид-во Євенок О. О., 2017. – 444 с. URL <http://www.klex.ru/o00>

2. Вульфсон Б. Л. Проблемы "европейского воспитания"/ Б.Л. Вульфсон // Педагогика. – 2002. – №2. – С. 71-81.

3. Донченко Е. А. Фрактальная психология (Доглубинные основания индивидуальной и социетальной жизни) / Е.А. Донченко. – К.: Знання, 2005. – 324 с.

4. Кошкиенко И. В. Взаимодействие педагогов и родителей в условиях группы кратковременного пребывания детей в дошкольном образовательном учреждении : автореф.

- дисс. ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / Кощиенко Ирина Васильевна. – Москва, 2012. – 23 с.
5. Кутырев В.А. Экологический кризис, постмодернизм и культура / В.А. Кутырев // Вопросы философии. – 1996. – №11. – С. 23-32. – С. 10-12.
  6. Литература древнего Востока. Тексты. – М.: Изд. МГУ, 1984. – 352 с.
  7. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров / Ю.М. Лотман // Семиосфера. – СПб: Искусство, 2000. – С. 150-392. – С. 271.
  8. Максимова С.Л. Образовательная практика и образовательное знание: дис. ... доктора филос. наук: 09.00.01/ Максимова Светлана Анатольевна. – Екатеринбург: Изд. УГУ, 1999. – 245 с. – С. 68.
  9. Романенко Ю.В. Аналіз соціальних систем (психофрактальний аспект): [монографія] / Романенко Ю.В. – К.: Вид-во Ін-ту міжнародних відносин КНУ ім.Т.Шевченка, 2003. – 200 с.
  10. Соловьев В. С. Три силы // Соловьев В. С. Сочинения: в 2 т. / В. С. Соловьев. – М.: Правда, 1989. – Т. 1. – 688 с. – С. 19, 29.
  11. Тарасова О. В. Культурологические аспекты в образовании (к постановке вопроса) / О. Тарасова // Альма-матер. – 2001. – №5. – С. 26-28.
  12. Тульвисте П. Культурно-историческое развитие вербального мышления / П. Тульвисте. – Таллинн: Валкус, 1988. – 342 с.
  13. Essinger H. Interkulturelle Erziehung in multikulturellen Gesellschaften / H Essinger// Schule Inder multikulturellen Gesellschaft: Ziele, Aufgaben und Wege interkultureller Erziehung / H. Magdeburger. – Frankfurt / M : Verlad für Interkultureller Kommunikation, 1991. – 223 S. – S. 26-30.
  14. Murphy M., Donovan S. Contemporary meditation research. – San Francisco, Esalen Institute Press, 1985. – P. 34-40.